

Rastas, Anna & Leila Koivunen (2021) Johdanto. Teoksessa Rastas, Anna & Koivunen, Leila (toim.) (2021) Marginaaleista museoihin. Vastapaino, 7-18.

Anna Rastas & Leila Koivunen

Johdanto

Museoilla on jo pitkään ollut tärkeä tehtävä maailmaa koskevan tiedon tuottajana yliopistojen, tutkimuslaitosten, koulujen, median ja muiden instituutioiden rinnalla. Niillä on ollut valtaa määrittellä kansakuntia, erilaisia yhteisöjä ja kulttuureita, ja ne ovat muutoinkin muokanneet ihmisten maailmankuvaa monin tavoin. Museot ovat yksilöitä, joita ovat velvoittaneet niiden omat perinteet ja identiteetit, mutta ne ovat myös joutuneet sovittamaan toimintaansa erilaisiin yhteiskunnallisiin ja globaaleihin muutoksiin. Vaikka tavoitteena olisi ollut tieto itsessään, sitä on muotoiltu vaihtuvissa olosuhteissa olemassa olevin aineistoin ja resurssein eikä tiedon lopputulos ole ollut sama ja muuttumaton.

Museotyön arkeen kohdistuu monia yleisiä, esimerkiksi lainsäädännöstä johtuvia velvollisuuksia ja rahoitukseen kytkeytyviä koulutusvaatimuksia. Kilpaillessaan resursseista museot altistuvat yhteiskunnan ohjaustoimille ja tiede- ja kulttuuripolitiikan vaihtuville painotuksille. Myös muu yhteiskunnallinen muutos nivoutuu nopeasti museoiden arkeen ja museotyön käytäntöihin. Esimerkiksi digitalisaatio on muuttanut esinedokumentointia, näyttelyiden toteuttamista, kokoelmien avoimuutta ja saavutettavuutta sekä museoiden mahdollisuuksia kommunikoida erilaisten yleisöjen kanssa.

Akateemisilla ja muilla kentillä käydyt keskustelut museoiden ja muiden kulttuuri-instituutioiden sosiaalisesta vastuusta ovat nekin raamittaneet museotyötä jo vuosikymmenten ajan. Uusia haasteita alalle ovat viime vuosikymmeninä tuoneet kansainvälisen liikkuvuuden kasvu ja sotilaalliset konfliktit. Museot ovat joutuneet reagoimaan nopeasti myös globaaleihin kriiseihin, kuten 2020-luvulla ilmaston lämpenemiseen ja koronapandemiaan.

Monien museoiden synnyllä on yhteys kansallisvaltioiden ja kansallisten identiteettien rakentamiseen, ja muutkin museot ovat osallistuneet niiden määrittelyyn. Nyt museot kohtaavat uudenlaisia kansalaisuutta ja identiteettejä koskevia kysymyksiä ja niin vanhojen kuin uusien vähemmistöjen ja muiden marginalisoitujen ryhmien tasa-arvopyrkimyksistä ja identiteettipolitiikasta nousevia vaatimuksia. Kysymykset paikallisesta kulttuuriperinnöstä ovat laajentuneet koskemaan myös siirtolaisuuden merkityksiä ja muualta tulleiden kulttuuriperintöä. Kokoelmatyöhön muutospaineita tuovat esimerkiksi vaatimukset esineiden palauttamisista niiden lähdeyhteisöille ja se, että esineet, joiden aiemmin katsottiin kertovan vieraista kulttuureista, voivat nykyään edustaa myös monen museovieraan omaa historiaa.

Museot ovat maailmaa koskevaa tietoa tuottaessaan väistämättä ottaneet kantaa siihen, keitä ja millaisia me olemme, sekä siihen, ketkä ovat muita ja millaisia he ovat. Samalla ne ovat osallistuneet sekä sosiaalisen ja kulttuurisen tasa-arvon rakentamiseen että epätasa-arvoisten suhteiden ja rakenteiden uusintamiseen. Tässä teoksessa tarkastellaan museotyön vastuullisuutta ja kytköksiä niin paikallisiin kuin globaaleihin sosiaalisiin suhteisiin marginalisaation näkökulmasta. Tuottaessaan

tietoa maailmasta museot saattavat sivuuttaa joidenkin ryhmien – tai asioiden – olemassaolon ja näin työntää niitä marginaaliin. Myös tavat kertoa eri yhteisöistä ja kulttuureista voivat tuottaa marginalisaatiota ja uusintaa epätasa-arvoa. Muutosvaatimuksiin, joiden taustalla on erilaisten yhteisöjen tasa-arvoa vaatimuksia ja identiteettipoliittisia kamppailuja, kytkeytyy aina kysymyksiä marginalisaatiosta.

Kirjan lähtökohdista

Museoita voi ja niitä pitääkin tutkia lukuisista erilaisista lähtökohdista käsin. Suomenkin museoissa on alettu huomioida edellä kuvattuja, erilaisten ryhmien ja asioiden marginalisaatioon kytkeytyviä muutosvaatimuksia niin kokoelma- ja näyttelytyössä kuin museopedagogiikassa ja yleisötyössä laajemminkin. Näitä aiheita koskeva tutkimus ja julkinen keskustelu on silti ollut vähäistä.

Marginaaleista museoihin -teoksen tavoitteena on tarkastella museokentän ja -työn ajankohtaisia muutoksia ja haasteita kahdella tasolla: toisaalta avaamalla kansainvälisiä monitieteisiä tutkimuskeskusteluja ja toisaalta tekemällä näkyväksi, miten museoiden sosiaalista vastuuta koskevat keskustelut ovat konkretisoituneet museotyössä meillä ja muualla. Tarkastelun lähtökohtana on ajatus museoiden yhteiskunnallisesta merkityksellisyydestä ja niiden mahdollisuuksista vaikuttaa paitsi kulttuuriin myös sosiaalisiin suhteisiin. Teos pureutuu tasa-arvoa ja sitä uhkaavaa marginalisaatiota koskeviin kysymyksiin erityisesti suomalaisella museokentällä. Tarkastelemme Suomea kuitenkin globaalissa kontekstissa nostaen esimerkkejä myös muualta maailmasta. Emme keskity vain johonkin tiettyyn museotyön osa-alueeseen, eikä tavoitteenamme myöskään ole valottaa vain jonkin valitun vähemmistöryhmän tai museon tilannetta. Tuomalla yhteen erilaisia marginalisaatiota koskevia kysymyksenasetteluja, monia eri museoita ja kokoelmia koskevia tapaustutkimuksia sekä erilaisia analyysitapoja ja aineistotyyppisiä teos pyrkii innostamaan ja tarjoamaan uusia välineitä niin museotyöhön kuin museoiden tutkimukseen. Samalla luomme laajemman katsauksen useisiin samanaikaisiin ja toisiinsa nivoutuviin tiedon tuottamista koskeviin kehityskulkuihin ja keskusteluihin.

Tutkittaessa museoiden suhdetta sosiaaliseen tasa-arvoon on kiinnitettävä huomiota sekä tasa-arvoa ylläpitäviin ja lisääviin asioihin että sellaisiin toimintatapoihin ja prosesseihin, jotka voivat luoda epätasa-arvoa. Tässä teoksessa näitä ilmiöitä tutkitaan inklusiivisuuden ja marginalisaation näkökulmista. Inklusiivisuudella tarkoitetaan erilaisten yhteisöjen ja kulttuurien huomioon ottamista niin museotoiminnassa kuin tutkimuksessakin. Marginalisaatiolla tarkoitetaan prosesseja, joissa jotkut ihmiset, kulttuurit, asiat, ilmiöt tai näkökulmat syrjäytetään. Käsite marginalisaatio viittaa tässä teoksessa laajasti sekä sellaisiin epätasa-arvoisiin rakenteisiin, joiden vaikutukset ulottuvat museoiden toimintaan, että museoiden omien toimintatapojen epätasa-arvoistaviin seurauksiin. Kyse on moniulotteisista ilmiöistä, joiden hahmottaminen edellyttää intersektionaalista lähestymistapaa. Tällä viitataan yksilöiden ja ryhmien erilaisten sosiaalisten asemoitumisten ja myös niiden yhteisvaikutusten tutkimiseen. Tätä teosta tehtäessä intersektionaalinen lähtökohta on tarkoittanut myös sitä, että monet teokseen sisältyvät tutkimukset on pyritty tekemään dialogissa niiden ihmisten ja ryhmien kanssa, joita kirjoitukset käsittelevät. Näitä teoksen lähtökohtia esitellään ja taustoitetaan laajemmin ensimmäisessä artikkelissa.

Teoksen kirjoittajakunta koostuu tutkijoista ja muista museoissa tai museoiden parissa työskentelevistä eri alojen ammattilaisista. Kirjoittajat edustavat paitsi monia tieteenaloja ja eri aihealueiden tuntemusta myös erilaista asiantuntijuutta ja toimijuutta suhteessa museoihin. Tämä

avaa monia näkökulmia museotyön tutkimiseen. Teoreettiset tutkimuskeskustelut ja käytännön museotyön sovellukset limittyvät kirjoituksissa organisaation toisiinsa. Näin tapahtuu myös museotyön arjessa.

Artikkeleiden kirjoittajat vastaavat omista tulkinnoistaan ja sanavalinnoistaan koskien esimerkiksi eri marginalisoitujen ryhmien nimeämistä. Erityisesti identiteettipoliittisilla kentillä, mutta myös tutkimuksessa, näkemykset siitä, miten joitain asioita tai yhteisöjä tulisi tai ei pitäisi nimetä voivat vaihdella nopeastikin. Kirjoittajat ovat pyrkineet ilmaisuihin, jotka ovat yleisesti hyväksytyjä artikkeleiden kirjoittamisajankohtana ja joita käytetään myös niissä yhteisöissä, joista kirjan artikkelit kertovat.

Kirjan rakenne ja sisältö

Teoksessa vuorottelevat kahdenlaiset kirjoitukset: toisaalta eri tieteenalojen näkökulmiin, analyysimenetelmiin ja empiirisiin aineistoihin perustuvat tutkimusartikkelit ja toisaalta museo- ja näyttelyhankkeita tai museotyön erityisnäkökulmia tarkastelevat lyhyemmät katsausartikkelit. Teos jakaantuu kolmeen osioon, joiden kautta avautuu erilaisia mutta toisiinsa nivoutuvia näköaloja yhteiseen tematiikkaan.

Ensimmäinen osio tarkastelee ajallisia aspekteja: muuttuvia yhteiskunnallisia olosuhteita ja niiden vaikutuksia museoiden tapoihin kohdistaa huomio erilaisiin ihmisryhmiin tai ilmiöihin ja kertoo niistä – tai toisaalta jättää niitä huomiotta. Osion avaa Anna Rastaa, Leila Koivusen ja Kalle Kallion artikkeli *Vastuullinen museotyö. Marginaalien tunnistamisesta vähemmistöjen mukaan ottamiseen ja dekolonisointiprojekteihin*. Se tarjoaa laajan katsauksen koko teoksen kannalta keskeisiin tutkimuskeskusteluihin. Samalla artikkelissa tutkitaan, miten erilaisten yhteisöjen ja ryhmien väliseen tasa-arvoon sekä epätasa-arvoon kytkeytyvät kysymykset voivat näyttäytyä museoissa ja näyttelyissä. Artikkelin analyysi museotyön moniulotteisuudesta ja museoista yhteiskunnallisina toimijoina, jotka osana toimintaansa tulevat ottaneeksi kantaa yhteiskunnallista vastuuta ja globaaliakin tasa-arvoa koskeviin kysymyksiin. Monien vähemmistöjen lisäksi marginaalisessa asemassa museoissa on ollut esimerkiksi työväestö. Sen tuloa museoihin siivittivät tietyt poliittiset, yhteiskunnalliset ja museoalan sisäiset keskustelut. Nyt museoita ravistelevat esimerkiksi dekolonisointivaatimukset ja muuttoliikkeistä johtuvat yhteiskunnalliset muutokset.

Sanna Särkelän katsaus *Museokokoelmat, kieli ja tieto* keskittyy museokokoelmien luettelointityöhön sekä luettelointikäytäntöjen ongelmiin. Kokoelmatietokantoihin tallennettu tieto saattaa näyttäytyä ammattilaisen kirjaamana absoluuttisena totuutena, vaikka kyse on aina tietyn ajan tulkinnasta. Särkelä muistuttaa, miten kokoelmien luetteloinnissa kietoutuvat yhteen kokoelmapolitiikka, luokitteluperiaatteet, tieteenteon traditiot ja trendit sekä tulkinnat esineistä ja siitä, mitä ja ketä ne edustavat. Käsitteet esineistä sekä niiden käyttötavoista tai merkityksestä saattavat myös muuttua. Esineistä kauan sitten kirjatut tiedot ja kuvaukset voivat olla nykynäkökulmasta arveluttavia tai jopa virheellisiä. Erityishaasteen muodostaa kokoelmatietojen avaaminen digitaalisiin palveluihin, jolloin tieto tulee näkyville myös muille kuin museoalan ammattilaisille.

Ajallista muutosta lähestyy myös Áile Aikio artikkelissaan *Muuttuva saamelainen museo. Saamelaismuseon moninaiset todellisuudet*. Artikkelin luo laajan katsauksen saamelaisen museon historiaan Suomessa alkuperäiskansatutkimuksen näkökulmasta. Aikio avaa Saamelaismuseon vaiheita ja tarkastelee, miten museon roolit ovat muuttuneet ja millaisia saamelaiskulttuurilähtöisiä

lähestymistapoja, käytänteitä ja tapoja museoon on kehittynyt vuosien varrella. Analyysin lähtökohtana on saamentutkimuksen käsite *sámáidahttit*, saamelaistaa, jota käyttämällä pohditaan, mitä saamelaistaminen tarkoittaa ja mitä sillä tavoitellaan museokontekstissa. Artikkelit tuo myös uuden saamelaisen ulottuvuuden keskusteluun museon yhteiskunnallisesta merkityksestä.

Johanna Turunen ja Mari Viita-aho pohtivat kokoelmia koskevien käsitysten ajallisuutta artikkelissaan *Kriittisen museon mahdollisuus? Gallen-Kallelan Afrikka-kokoelman uudelleentulkinnat 2000-luvulla*. Tutkimuksessaan he tarkastelevat kriittisen museon idean kautta Gallen-Kallelan Museon Afrikka-kokoelman ja Akseli Gallen-Kallelan Afrikan matkan (1909–1910) uudelleentulkintoja. Analyysinsä kohteeksi he ovat valinneet kolme tapausta 2000-luvulta: Gallen-Kallelan Museon ja Tero Laaksosen yhteistyössä toteuttaman *22 hetkeä Afrikan taivaan alla* -näyttelyn (2003), Sasha Huberin *Trophy I, II ja III* -teokset (2010–2013) sekä Gallen-Kallelan Museon ja Nairobin kansallismuseon vuonna 2017 yhteistyössä järjestämän näyttelyn. Erilaisia uudelleentulkintoja vertailemalla he tarkastelevat, miten eri toimijoiden kyky haastaa aikaisempia tulkintoja rakentuu ja miten toimijoiden institutionaaliset suhteet – tai niiden puute – vaikuttavat prosessiin.

Identiteettipolitiikan merkityksen kasvaessa kysymys kulttuurisesta omimisesta nousee herkästi esille globalisoituneessa maailmassamme. Artikkelissaan *Kulttuurista omimista lainavaatteissa? Museot, vieraiden kulttuurien asut ja esittämisen traditiot* Leila Koivunen suhteuttaa nykykeskustelua menneisyyteen. Hän tarkastelee vieraiden kulttuurien perinneasujen tai niiden jäljitelmien käytön historiaa Suomessa. Artikkelissa selvitetään, miksi ja millaisissa tapauksissa asuihin on pukeuduttu, missä valossa toinen kulttuuri on tällöin esitetty ja miten asiaan on reagoitu. Suomalaisia esimerkkejä tarkastellaan kansainvälisten esikuvien ja vaikutteiden valossa ilmiön yleisempiä murros- ja muutoskohtia hahmotellen. Koivunen osoittaa, miten suhde toisten kulttuurien vaatteisiin ja niihin pukeutumiseen on aina ollut moninainen, ristiriitainenkin ja ajassa muuttuva.

Osion päättää Olga Davydova-Minguet'n artikkeli *Sotamuistia ja muistisotaa. Suomen venäjänkielisten ristiriitainen asemituminen ylijärjaisiin muistimaisemiin*. Tutkimus kohdistuu Suomen suurimman maahanmuuttajataustaisen vähemmistön eli venäjänkielisten museosuhteeseen. Suomen ja Venäjän kansallisissa historiakertomuksissa keskeisessä asemassa ja molempien maiden museoissa ja kulttuurituotannossa laajasti esillä olevat toisen maailmansodan tulkinnat ja narratiivit määrittävät venäjänkielisten historiasuhdetta. Davydova-Minguet tarkastelee artikkelissaan, miten 2000-luvulta alkaen sotien muistamisen kansallistavat tavat ovat muuttuneet ”muistisodaksi”. Venäläisen sankarillisen sotanarratiivin joutuessa ristiriitaan suomalaisen sotakertomuksen kanssa Suomessa asuvat venäjänkieliset joutuvat ikään kuin valitsemaan puolensa. Tämä synnyttää ristiriitoja ja jakolinjoja samalla kun koetaan tarvetta rakentaa yhteenkuuluvuutta Suomeen. Davydova-Minguet tarkastelee, miten ”muistisota” välittyy museotoiminnassa ja sen tulkinnoissa, sekä pohtii, näkyykö venäjänkielisten vähemmistöjen olemassaolo museoissa.

Teoksen toisessa osiossa syvennyttään kysymyksiin museoiden dekolonisaatiosta, historiallisesti marginalisoitujen tietojen noususta osaksi museoiden välittämää tietoa sekä uusien, osallistavampien tulkintojen synnystä. Anna Rastaan artikkeli *Museot, rasismi ja antirasismi* pureutuu siihen, miten tutkia ja tunnistaa rasismia ja antirasismia museoiden toiminnassa. Tutkimus pohjautuu kirjoittajan kahden laajan, useissa eri maissa toteutetun etnografisen tutkimusprojektin aineistoihin, joissa on tutkittu afrikkalaisten diasporaa ja museoiden suhdetta rasismiin ja

antirasismiin. Artikkelin esimerkit erilaisista museoista havainnollistavat, miten vahvasti rasismi voi olla kiinnittynyt museoiden omaan historiaan, kokoelmiin, näyttelyihin, yleisötyöhön, henkilöstörakenteeseen sekä työntekijöiden tietoon ja näkemyksiin. Artikkelin kertoo myös vähemmistöjen toimijuudesta ja museotyöhön keskittyvästä aktivismista eri maissa.

Kaija Kaitavuoren artikkelissa *Museomagiaa: Kulttiesineestä kokoelmaobjektiksi... ja takaisin* kysytään, mitä tapahtuu, kun museo ottaa haltuunsa uskonnollisessa tai muussa käytössä olleen esineen ja siitä tulee museo-objekti. Entä voiko museoitusprosessin kääntää takaisin ja palauttaa esineen alkuperäiseen käyttöönsä? Kaitavuori tarkastelee, mitä esineen statuksen muutosten prosesseissa tapahtuu ja mitä etnografinen ja museologinen tutkimus voisi oppia alkuperäiskulttuureista ja niiden suhteesta esineisiin. Erityisen tarkastelun kohteena on erilaisten uskomusjärjestelmien kohtaaminen ja vertailu – lähtökohtana se, että myös oma järjestelmämme on symbolinen järjestelmä ja perustuu jaettuihin uskomuksiin esineiden luonteesta, merkityksistä ja asemasta. Tutkimuksessa esimerkkitapauksena on suomalaiskeräilijän Mami Wata -veistoskokoelma, joka on esillä suomalais-afrikkalaisen kulttuurikeskus Villa Karon museossa Beninissä.

Eurooppalaismuseoihin tuotuihin esinekokoelmiin ja museotyön dekolonisaatioon keskittyy myös Kristina Tohmon katsaus *Jälleennäkeminen - Australian arrerntet ja kokoelma Suomessa*. Kirjoitus esittelee dekolonisaation kontekstissa Helinä Rautavaaran museon koordinoimaa ”Uterne, 100 arrernte-esinettä” -hanketta (2018–2019). Hanke yhdisti Keski-Australian länsiarernte-yhteisön ja sen kulttuuriset esineet, jotka ovat olleet varastoituina Suomessa vuodesta 1913. Hankkeen tavoitteena oli välittää arrernte-yhteisölle tietoa kokoelman olemassaolosta ja järjestää vierailu Suomeen tutkimaan esineistöä. Vierailu osoitti, miten arrerntet käyttävät museoesineitä nykyidentiteettinsä rakentamiseen ja yhteisönsä voimauttamiseen. Kokoelmia säilyttävät laitokset saivat puolestaan tilaisuuden tarkastella omaa ymmärrystään siitä, miten ja miksi esineet ovat päätyneet niiden haltuun. Tohmo pohtii kirjoituksessaan myös, miten kokoelmia voidaan käyttää konsultaatiotyökaluina, joiden avulla neuvotellaan aiempaa käytännöllisemmistä ja eettisemmistä tavoista tutkia menneisyyttä ja esittää kulttuureja.

Katri Hirvonen-Nurmen artikkeli *Tiedon monimuotoisuus museoyhteistyössä. Etnografisen tutkimus Meksikon wirrarikayhteisön kanssa toteutetuista hankkeista* johdattaa pohtimaan erilaisia tietämisen tapoja ja alkuperäiskansojen museokäsityksiä ja -hankkeita. Artikkelin käsittelee Meksikon wirrarika-kansan museohankkeita museotyöntekijän näkökulmasta. Museoita suunnitellaan pienviljelijävaltaisiin alkuperäiskansayhteistöihin, jotka ovat viime vuosikymmeninä avautuneet uusille instituutioille, mutta halunneet silti säilyttää omien asiantuntijoidensa vallan. Hirvonen-Nurmi kysyy, miten wirrarikojen pedagogialähtöinen museokäsitys suhteutuu kansainvälisiin museoyhteistyön pyrkimyksiin. Miten kulttuurienvälisyys, jota wirrarikat tavoittelevat museo- ja kouluhankkeissaan, toteutuu muissa maissa, joissa alkuperäiskansat haluavat lisää itsensä määräämisoikeutta kulttuuripolitiikkaan?

Osion päättävät kaksi katsausta, joissa molemmissa tarkastellaan julkisen museon rinnalle nousevia, marginaaliin asetuville ryhmille ja ilmiöille tilaa antavia kulttuurihankkeita. Kirjoituksessaan *Yhteisöllisen tilan syntyvaiheita Helsingin Kalliossa – The Shelter* Petri Saarikko ja Sasha Huber esittelevät julkiseen tilaan sijoittuvan riippumattoman ja samalla feminismiin, vasemmistolaiseen yhteiskuntakritiikkiin sekä monikulttuurisuuteen kiinnittyvän Kallio Kunsthalle -näyttelytilan historiaa ja toimintamallia. Katsauksessa esitellään erityisesti ”The Shelter (Pesä)” -projektia, jossa rodullistetuille vähemmistöille tarjottiin turvallinen tila. Kirjoittajat hahmottelevat myös

riippumattomien toimijoiden merkityksiä sekä yksityisten ja julkisten instituutioiden intressejä vapaan taiteen kentällä toimivan yksittäisen gallerian asemaan.

Katsauksessaan *Ääniä marginaalista: Museum of Impossible Forms Kontulassa* Ali Akbar Mehta esittelee puolestaan vuodesta 2017 lähtien Itä-Helsingin Kontulassa toiminutta kulttuurikeskus Museum of Impossible Formsia (M{if}). Se on antirasistinen, dekoloniaalinen ja queer-feministinen projekti, joka tarjoaa foorumin vapaalle tiedonmuodostukselle ja -jaolle eri tavoin marginalisoitujen toimijoiden välillä. M{if}in toiminta perustuu ajatukseen museosta kriittisen ajattelun ja praktiikan muotona. Mehta tarkastelee niitä moninaisia tarpeita ja lähtökohtia, jotka johtivat M{if}in perustamiseen, ja pohtii, millainen on para-, vasta- tai antimuseo.

Teoksen kolmas osio suuntaa huomion osallistavaa ja inklusiivista museotyötä koskeviin voimistuviin vaatimuksiin sekä uudenlaisiin käytäntöihin ja toimijoihin. Osion aloittaa Tuula Juvosen katsaus *Kohti sateenkaarevaa museota. Muistiorganisaatio sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen marginalisointia purkamassa*. Kirjoituksessaan hän palaa vuoteen 2002, jolloin Työväenmuseo Werstas päätti yhteistyössä Työväen Arkiston ja Seta ry:n kanssa laajentaa toimenkuvaansa lesbojen, homojen sekä bi- ja transihmisten (lhbt-)kulttuuriperinnön tallentamiseen, ensimmäisenä museona Suomessa. Juvonen analysoi kyseisen hankkeen alkuvaiheita, esimerkiksi aineistonkeruun ja esillepanon onnistumisia ja karikkoja. Samalla hän suhteuttaa Werstaassa tehtyjä toimia siihen kansainväliseen keskusteluun, jota on ryhdytty käymään, kun aiemmin marginalisoidut sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt ovat alkaneet tehdä itselleen tilaa museoihin.

Elisa Sarpon katsaus *Vankila* käsittelee Kansallismuseon samannimistä museota, joka on Suomen vanhin sellivankila ja maan ainoa tämän kokoluokan vankilamuseo. Kansallismuseo on uudistanut Vankilan sisältöjä vuodesta 2018 alkaen. Museokäynti tarjoaa toiseuden kokemuksen sijaan mahdollisuuden myötätuntoon ja oman elämänpiirin ulkopuolisiin maailmoihin. Sarpo tarkastelee, miten Vankila edustaa jo itsessään marginaalissa olevaa kulttuuriperintöä ja miten se tarjoaa aihevalintojensa kautta mahdollisuuden purkaa vastakkainasetteluja. Katsauksessa pohditaan lisäksi, miten museokohde edistää vähemmistöjen kanssa työskentelyä, vaikeiden aiheiden käsittelyä museotyössä sekä yhteisöjen mukaan ottamista museosisältöjen tuottamiseen.

Jenny Vallin katsaus *#Valtanuorille, #Siisteinnäyttelykinä. Dialogista kehittämistä ja oppimista taidemuseossa* tarkastelee nuorten kanssa tehtyä museotyötä ja keinoja tukea heidän kasvuaan itsenäisiksi museokävijöiksi. Tapausesimerkkinä esitellään Hämeenlinnan taidemuseon, Hämeenlinnan lasten ja nuorten kulttuurikeskus ARXin sekä kaupungin nuorisopalveluiden yhteinen, vielä käynnissä oleva ”Z/N-dialogi”-hanke, jossa ryhmä 15–20-vuotiaita nuoria osallistuu pitkäjänteisesti museotyön kehittämiseen museon henkilökunnan kanssa mahdollisimman yhdenvertaisina toimijoina. Valli käy läpi dialogiin perustuvan vuorovaikutuksen mahdollisuuksia nuorten, museoalan, kuvataidekentän, taidekasvatuksen sekä viestintäalan toimijoiden välillä. Mukaan ottavan kuratoinnin ja yhteiskehittämisen menetelmien tarkastelun ohella sivutaan myös kysymystä, kuinka nuoret voivat tutustua taide- ja kulttuurialaan mahdollisena tulevaisuuden työllistäjänä.

Maria Ollilan katsaus *Romanikulttuurin tallentaminen museon kokoelmaan yhdessä romaniyhteisöön kuuluvan asiantuntijan kanssa* tarkastelee romanikulttuurin nykydokumentointia. Romanit ovat merkittävä vähemmistö Suomessa, ja heidän pukukulttuurinsa on kansainvälisestäkin katsottuna ainutlaatuinen. Ollila kuvaa, miten Suomen kansallismuseossa on nykydokumentoitu

romanikulttuuria vuosina 2019–2020 tallentamalla romanikorujen ja -hameen valmistusta yhdessä romaniyhteisöön kuuluvan asiantuntijan kanssa. Parhaimmillaan yhdessä toteutettavassa dokumentoinnissa tapahtuvan kohtaamisen ja vuorovaikutuksen myötä syntyy kokemus marginaaliin asettuvien tunnistamisesta ja vähemmistöaseman tunnustamisesta.

Dokumentointikohteiden valinnalla ja toteutustavoilla on merkitystä. Niillä voidaan vakiinnuttaa vähemmistöjen kokemuksia osaksi laajempaa historiallista ja kansallista kertomusta. Samalla museon kokoelmiin tulee monimuotoisempaa ja kulttuurisesti kestävämpää aineistoa.

Nyky-yhteiskunnassa digitaaliset pelit ovat tulleet myös osaksi museokulttuuria ja niistä puhutaan lupaavina yleisövuorovaikutuksen ja pedagogian työvälineinä. Niiden toivotaan esimerkiksi tuovan museoille uusia yleisöjä, parantavan oppimiskokemuksia ja välittävän sisältöjä moniaistisesti. Sabine Harrerin katsaus *Inklusiivisten museopelien myytit ja mahdollisuudet* purkaa vuorovaikutteisuuden, peleihin ja leikkiin liittyviä käsityksiä oppimisen viitekehyksessä. Harrer tarkastelee osallistavaa pelisuunnittelua mahdollisena inklusiivisen kuratoinnin taktiikkana ja paneutuu inklusiivisten museopelien haasteisiin pelitutkimuksen näkökulmasta.

Museoita ja museotyötä on jo pitkään kehitetty eri puolilla maailmaa tässä teoksessa käsiteltyjen kysymysten ja teemojen näkökulmasta. Voidaan kuitenkin sanoa, että 2020-luvun alkaessa marginalisoitujen ryhmien olemassaolon ja näkökulmien huomioon ottamisesta ja kolonialismin perinnön purkamisesta on tullut selvästi entistä tärkeämpi osa museoiden toimintaa. Tästä kertovat maailman museoita koskevat uutiset, joita olemme saaneet lukea tätä teosta kirjoitettaessa. Museot eri puolilla maailmaa, myös Suomessa, ovat uudistaneet näyttelyitään ja toimintaperiaatteitaan inklusiivisuutta ja saavutettavuutta huomioivilla tavoilla. Monet museot ovat osallistuneet hankkeisiin, joissa kokoelmia on vaadittu palautettaviksi niiden lähdeyhteisöille, ja asettuneet näyttävästi tukemaan sateenkaariyhteisöjen, rodullistettujen vähemmistöjen ja muiden marginalisoitujen ryhmien kamppailuja. Näiden aiheiden ajankohtaisuudesta museotyössä kertovat myös alan kansainvälisillä kentillä jatkuvat keskustelut museon määritelmästä ja siitä, mitä kaikkea museoilta voidaan edellyttää.